

Umsögn um drög að þingsályktunartillögu um landbúnaðarstefnu

Margt jákvætt er að finna í þessum drögum að landbúnaðarstefnu. Hins vegar er stefnan ekki vel ljós af skjalinu. Birt er framtíðarsýn með upptalningu 15 liða. Því næst eru birt viðfangsefni og önnur upptalning. Ekki er skýrt hvort seinni upptalningin er markmið eða leiðir að markmiðum. T.d. er fyrri hluti málsgreinar 3.1 markmið en seinni hlutinn leið að markmiði. Þá virðist atriði 3.2 vera leið að markmiðum. Þetta þarf að skýra.

Ég sakna þess að hvergi er getið um nýtingu skógræktar til að auka framleiðni í landbúnaði. Yfirgripsmiklar rannsóknir hafa sýnt fram á að skjólbelti geta aukið framleiðni ræktarlands verulega, sjá til dæmis Kort (1988), Nuberg (1998), Osorio o.fl. (2018), og Smith o.fl. (2021), og rannsóknir Klemenzar Kr. Kristjánssonar (1976) á þroska korns í skýldu landi. Sem dæmi má nefna að í Danmörku hefur skjólbeltarækt verið notuð til að gjörbylta ræktunaraðstæðum. Skógarskjól er sömuleiðis aðferð til að vernda jarðveg. Í stefnu skógræktarinnar er þess getið að skógrækt sé ein af forsendum ýmissar ræktunar í landbúnaði. Víða í drögunum er getið um leiðir að markmiðum. Skjólbelta- og skjólskógarækt er möguleg leið til að auka framleiðni og draga úr jarðvegseyðingu og skjólskógar eru hugsanlega nauðsynlegir til að rækta nýjar nytjategundir á Íslandi. Því legg ég til að aukinn skógrækt til að efla uppskeru og vernda jarðveg verði hluti af landbúnaðarstefnu fyrir Ísland.

Sömuleiðis sakna ég þess að hvergi er getið um kynbætur í stefnunni. Fjallað er um varðveislu erfðaauðlinda, sem er vissulega mikilvægt mál, en þess er engu getið hvernig hægt er að byggja upp erfðaauðlindir í landbúnaði með kynbótastarfi. Til dæmis er hægt að tryggja ræktun ýmissa nýrra nytjategunda með markvissum kynbótum.

Ég vil sömuleiðis gera athugasemdir við eftirfarandi atriði.

1.3. Hér er ekki skýrt hvort átt er við ákvarðanatöku hvers. Ég geri ráð fyrir að átt sé við stjórnvöld.

3.1. Fyrri hluti málsgreinar er markmið, að stuðla að líffræðilegri fjölbreytni. Seinni hlutinn er leið að markmiðum, að hafa vísindi vistkerfisnálgunar að leiðarljósi. Ég sé ekki ástæðu til að nefna þessa grein vísinda umfram önnur. Og ef ástæða er talin til að nefna ákveðnar greinar vísindanna, hví þá ekki að nefna landbúnaðarvísindi, sér í lagi erfða- og kynbótafræði. Til að mynda er vistkerfisnálgun að mínu mati ekki nauðsynleg til að vernda íslenska búfjárstofna.

4.3. Ekki er skýrt hvað átt er við með að tryggja viðgang vistkerfa. Það má skilja sem svo að vistkerfum eigi ekki að breyta. Það er hægt að auka landbúnaðarframleiðslu verulega á Íslandi, enda er aðeins lítill hluti ræktanlegs lands í notkun, en það myndi óhjákvæmilega breyta vistkerfum þannig að viðgangur þeirra væri ekki tryggður. Ég tel ekki að það eigi sérstaklega að vera stefna að vernda menningarlandslag. Íslenskt menningarlandslag í landbúnaði hefur mótast af fábreytnum landbúnaði sem þróaðist samhliða dreifbærum sauðfjárbúskap. Það búskaparlag olli töluverðri jarðvegs- og skógaeyðingu, líklega einkum á 19. og 20. öld, sem mætti telja hluta af menningarlandslagi, en á vonandi ekki að verja í landbúnaðarstefnu.

9.3. Þarna eru talin upp þrjú göfug markmið, að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda, auka bindingu í gróðri og jarðvegi, og sjálfbæra landnýtingu. Hins vegar er lífræn ræktun varla markmið heldur leið að markmiði. Lífræn ræktun er ákveðin framleiðsluáferð og efling hennar, ef hún er talin skynsamleg, ætti ekki að vera markmið í sjálfu sér.

9.4. Þetta markmið, að „landbúnaður verði framsækinn og spennandi starfsvettvangur óháð efnahag, kyni og uppruna“, virðist ekki eiga heima í kafla um menntun, rannsóknir og þróun.

Greinargerð

3.4. Ekki er minnst á tækifæri sem felast í því að græða upp land og auka þannig við landbúnaðarland. Á Geitasandi hefur til dæmis verið sýnt að hægt er að rækta upp tún á örfoka landi, slá og fjarlægja uppskeru í 50 ár og binda kolefni samhliða (Þorsteinn Guðmundsson o.fl., 2011). Þetta má einnig skoðast í sambandi við skjólbeltarækt, en hana má nýta til að auka ræktunarmöguleika, og þar með auka við landbúnaðarland.

3.9. Hér er talað um nauðsyn hæfilegs jafnvægis milli fræðilegra og hagnýtra rannsókna. Mér er ekki ljóst við hvað er átt. Margar rannsóknir í landbúnaði, t.d. fóðurrannsóknir, erfðarannsóknir og áburðarrannsóknir eru í senn hagnýtar og fræðilegar. Tryggja þarf fjármögnun landbúnaðarrannsókna og skilning á eðli þeirra. Landbúnaðarrannsóknir eru oft tímafrekar, t.d. þarf helst þrjú ár í gagnasöfnun fyrir jarðræktartilraunir. Landbúnaðarrannsóknir miða að því að auka framleiðni en ekki vöruþróun. Eðli landbúnaðarrannsókna fellur illa inn í núverandi rannsóknnaumhverfi, einkum núverandi samkeppnissjóði.

Egill Gautason, lektor við Landbúnaðarháskóla Íslands.

Síglufirði, 24. febrúar 2023.

Heimildir

- Klemenz Kr. Kristjánsson. (1976). Áhrif skógarskjóls á kornþunga. *Ársrit Skógræktarfélags Íslands*.
- Kort, J. (1988). Benefits of windbreaks to field and forage crops. *Agriculture, Ecosystems & Environment*, 22–23, 165–190. [https://doi.org/10.1016/0167-8809\(88\)90017-5](https://doi.org/10.1016/0167-8809(88)90017-5)
- Nuberg, I. K. (1998). Effect of shelter on temperate crops: A review to define research for Australian conditions. *Agroforestry Systems*, 41(1), 3–34. <https://doi.org/10.1023/A:1006071821948>
- Osorio, R. J., Barden, C. J. og Ciampitti, I. A. (2019). GIS approach to estimate windbreak crop yield effects in Kansas–Nebraska. *Agroforestry Systems*, 93(4), 1567–1576. <https://doi.org/10.1007/s10457-018-0270-2>
- Seufert, V., Ramankutty, N. & Foley, J. Comparing the yields of organic and conventional agriculture. *Nature* **485**, 229–232 (2012). <https://doi.org/10.1038/nature11069>
- Smith, M. M., Bentrup, G., Kellerman, T., MacFarland, K., Straight, R. og Ameyaw, Lord. (2021). Windbreaks in the United States: A systematic review of producer-reported benefits, challenges, management activities and drivers of adoption. *Agricultural Systems*, 187, 103032. <https://doi.org/10.1016/j.agsy.2020.103032>
- Þorsteinn Guðmundsson, Guðni Þorvaldsson og Hólmgeir Björnsson. (2011). *Langtímaáhrif áburðar á jarðveg og uppskeru á Geitasandi*. Rit LbhÍ nr. 35.